

УДК 811.161.2'373+398(477):821.61.2 Дочинець
DOI <https://doi.org/10.32782/tps2663-4880/2025.42.3.11>

ЕЛЕМЕНТИ КАЛЕНДАРНОЇ ОБРЯДОВОСТІ В ХУДОЖНІХ ТВОРАХ МИРОСЛАВА ДОЧИНЦЯ: ЕТНОЛІНГВІСТИЧНИЙ АСПЕКТ

ELEMENTS OF CALENDAR RITUALITY IN THE LITERARY WORKS OF MYROSLAV DOCHYNETS: AN ETHNOLINGUISTIC ASPECT

Пискач О.Д.,

orcid.org/0000-0002-3858-6823

кандидат філологічних наук, доцент,
доцент кафедри української мови

Державного вищого навчального закладу «Ужгородський національний університет»

У статті досліджено особливості відтворення акціонального, реально-предметного та вербального елементів календарної обрядовості в збірці «Карби і скарби» М. Дочинця; простежено символічні ознаки обрядових номінацій у художньому контексті; здійснено семантичний та словотвірно-етимологічний аналіз календарно-обрядових назв.

Календарно-обрядовий дискурс художньо втілено в новелах М. Дочинця «Коляднички – Божі дячки», «Мамчин хліб», «Яворове косовище» та деякі ін. Специфікою акціонального й реально-предметного плану календарної обрядовості у творах М. Дочинця є відображення символічних ознак, що сформувалися на базі релігійних та міфічних уявлень етносу (ритуали на Святвечір, Водохреща тощо). Символічне значення притаманне таким одиницям реально-предметного плану, як *вода, коса, карачун, свічка* тощо.

Вербальний план календарної обрядовості в збірці М. Дочинця «Карби і скарби» охоплює назви календарно-обрядових свят (хрононімів), обрядової їжі, обрядових дій, предметів та учасників обрядових дійств. Відповідні номени утворені переважно на українському мовному ґрунті від праслов'янських основ або ж запозичені з грецької чи старослов'янської мови. Як засвідчив аналіз, найбільшу групу становлять назви календарно-обрядових свят, що мають різні за ґенезою семантику (християнську, міфологічну, язичницьку, народну) й способи творення. Помітне місце займають хрононіми християнського походження, мотивовані іменами святих. Вербальний план календарної обрядовості в збірці М. Дочинця репрезентують також замовляння, що мають магічно-сакральний характер.

Доведено, що творчість М. Дочинця пронизує потужна енергетика карпатського духу, у ній відображені невичерпні скарби народної мудрості, сформовані й збережені українцями протягом століть. Календарно-обрядовий дискурс новелістики письменника засвідчує його обізнаність з обрядовими традиціями, художньо втіленими через призму народних та релігійних уявлень. Мовна картина світу митця відтворює особливості національного українського світобачення та світорозуміння.

Ключові слова: календарна обрядовість, назва, ритуал, символ, замовляння, новела, М. Дочинець.

The paper explores the peculiarities of representing actional, material, and verbal elements of calendar rituality in Myroslav Dochynets' collection *Karby i skarby*; traces the symbolic features of ritual nominations in a literary context; and provides semantic as well as word-formation and etymological analysis of calendar-ritual names.

Calendar-ritual discourse is artistically embodied in M. Dochynets' short stories *Kolyadnychky – Bozhi diachky*, *Mamchyn khlib*, *Yavorove kosovyshche*, and others. A distinctive feature of the actional and material planes of calendar ritual in Dochynets' works is the depiction of symbolic features shaped by the ethnic group's religious and mythical beliefs (rituals on Christmas Eve, Epiphany, etc.). Symbolic meaning is inherent in such units of the material plane as water, scythe, karachun (winter solstice), candle, and others.

The verbal plane of calendar rituality in M. Dochynets' collection *Karby i skarby* includes the names of calendar-ritual holidays (chrononyms), ritual food, ritual actions, objects, and participants in ritual events. The corresponding nominations are formed mainly on the Ukrainian linguistic basis from Proto-Slavic roots or borrowed from Greek or Old Church Slavonic. As the analysis has shown, the largest group consists of the names of calendar-ritual holidays with semantics of different origins (Christian, mythological, pagan, folk) and various ways of formation. A prominent place is occupied by chrononyms of Christian origin, motivated by the names of saints. The verbal plane of calendar rituality in Dochynets' collection is also represented by incantations of a magical-sacred nature.

It has been proven that M. Dochynets' creative work is permeated with the powerful energy of the Carpathian spirit and reflects the inexhaustible treasures of folk wisdom formed and preserved by Ukrainians over centuries. The calendar-ritual discourse of the writer's short stories testifies to his profound knowledge of ritual traditions, artistically embodied through the prism of folk and religious beliefs. The language writer's world model reproduces the peculiarities of the Ukrainian national worldview and perception of the world.

Key words: calendar rituality, name, ritual, symbol, incantation, short story, M. Dochynets.

Постановка проблеми. Художня література відіграє важливу роль у формуванні світогляду особистості, акумулюванні духовного досвіду попередніх поколінь і трансформуванні його в особистий досвід кожної людини. Дослідження

художнього тексту у зв'язку з духовною, матеріальною культурою та особистістю митця в соціокультурному просторі, аналіз національно-культурного мовного компонента в його творах видається актуальним, оскільки своєрідна автор-

ська картина світу формується не тільки завдяки мовним особливостям дискурсу, а й ставленням оповідача до теми оповіді.

Однією з важливих ділянок духовної культури є календарна обрядовість, яка посідає вагоме місце у світогляді й віруваннях не лише українського народу, а й інших слов'янських етносів. Вагомим чинником трансформацій календарної обрядовості на сучасному етапі є активний вплив християнської церкви, яка відіграє все більшу роль у формуванні суспільної свідомості. Цей вплив, зокрема, проявляється у відмиранні окремих звичаїв, на які церква накладає заборони, та в узгодженні ряду традиційних обрядових явищ із вимогами церковних канонів. Незважаючи на помітну християнізацію календарних свят і обрядів, усе ж таки в них відображено первісну семантику, пов'язану з рільничою діяльністю людей і вшануванням культу предків.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Календарна обрядовість українців стає об'єктом наукових студій істориків, фольклористів, етнографів із середини XIX століття. Історіографія дослідження налічує чималу кількість наукових праць О. Воропая, С. Килимника, О. Курочкина, І. Огієнка, М. Возняка, Г. Булашева, Н. Стішової, В. Борисенко та ін.

На початку XXI ст. значно посилюється інтерес до регіональних особливостей традиційно-побутової культури українців, поглибилися студії з вивчення етнокультурних явищ (Г. Кожоляно «Етнографія Буковини» (2004); О. Астахова, Т. Крупа, В. Сушко «Свята та побут Слобожанщини» (2004); В. Давидюк «Етнологічний нарис Волині» (2005); О. Ліманська «Українські календарні свята Слобожанщини: тенденції дослідження» (2007); Н. Ковальчук «Календарні звичаї та обряди Рівненського Полісся» (2008); М. Тиводар «Етнографія Закарпаття» (2010); О. Барташук «Процеси трансформації календарної звичаєвості українців Східного Поділля (20-ті рр. XX – початок XXI ст.)» (2011) та багато ін.).

Лінгвістичний аналіз календарно-обрядових назв репрезентують наукові статті Н. Осташ, М. Лесева, Н. Хобзей, М. Шарапи, Е. Гаврилюк, Е. Гоци, О. Мигилинець та ін.

Елементи календарної обрядовості українського народу художньо втілені у творах Г. Квітки-Основ'яненка, М. Старицького, Б. Лепкого, Ю. Федьковича, М. Черемшини, Б.-І. Антонича, М. Стельмаха та ін. митців. У зв'язку з цим особливою гострото набувають етнолінгвістичні студії календарної обрядовості на матеріалі художньої мовотворчості.

Вагоме місце займає обрядовий дискурс у творчості відомого закарпатського письменника, публіциста, видавця М. Дочинця, художній доробок якого досліджували літературознавці В. Базилевський, Т. Вергелес, Є. Сверстюк, Л. Скорина, М. Слабошпицький, П. Сорока, Л. Горболіс, М. Васьків, О. Талько, Л. Єршова, В. Горинь, О. Капленко, О. Іщенко, О. Щур та багато ін. Науковці відзначають «оригінальність його авторського стилю, глибоке знання читацької психології, апелювання до відомих художніх текстів, українських народних традицій та культурних надбань, актуальність концепції образу героя-мудреця і його світоглядної системи, філософічність, дидактизм та орієнтацію на формування національно свідомого суспільства тощо» [1, с. 203].

Творчість М. Дочинця викликає жвавий інтерес і багатьох лінгвістів, зокрема А. Вегеш (художній антропонімікон, промовистість назв романів письменника), Р. Терубуса (метафори, власні назви в романах «Вічник» та «Криничар»), Л. Прокопович, О. Микитюк (діалектизми), Г. Вовченко (народна стихія і мовний портрет у прозі М. Дочинця), В. Буди (перифрази в романі «Вічник»), М. Яцьків, М. Вергалюк, Л. Прокопович (фразеологізми, афоризми в романах митця тощо) та ін.

Постановка завдання. Об'єктом дослідження є збірка «Карби і скарби» (2015), що містить 44 новели і має символічну назву, адже карби – це сліди, національна пам'ять, а скарби – вічні, невмирущі цінності у долі українського народу. Зосередимо свою увагу на календарному обрядовому дискурсі цієї книги, оскільки сімейний обряд був предметом нашого аналізу в попередній статті [2].

Предметом дослідження є вербальні та невербальні елементи календарної обрядовості; семантика, словотвір і функції обрядових номінацій.

Мета дослідження – етнолінгвістична характеристика елементів календарної обрядовості в збірці «Карби і скарби» М. Дочинця.

Реалізація визначеної мети передбачає вирішення таких завдань: 1) розглянути особливості відтворення акціонального, реально-предметного та вербального елементів календарної обрядовості в збірці «Карби і скарби»; 2) простежити символічні ознаки обрядових номінацій у художньому контексті; 3) здійснити семантичний та словотвірно-етимологічний аналіз календарно-обрядових назв.

Основними методами дослідження є *описовий* та *метод контекстуального аналізу*. Додатково залучено прийоми *лексико-семантичного* (вста-

новлення значення обрядових назв), *порівняльно-історичного* (з'ясування походження слів) та *семантико-стилістичного* (виявлення співвідношення мовних засобів, якими експресивно виражається інтелектуальний, емоційний чи естетичний зміст тексту до змісту інформації) методів дослідження.

Виклад основного матеріалу. Українська обрядовість, зародившись ще в первіснообщинному суспільстві, пройшла чималій історичний шлях і зазнала помітних змін. У цій еволюції можна виокремити кілька найважливіших етапів, пов'язаних із суспільно-історичними зламами – дохристиянський, християнський, атеїстичний, сучасний. Однак, попри свою пластичність і піддатливість історичним процесам, викликам життя та ідеологічному тиску, українська обрядовість виявляє помітну стійкість в основних своїх суспільних функціях та усталених формах.

Календарні свята та обряди – складний комплекс, що поєднує раціональний досвід і регіонально-магічні вірування, традиції та пережиткову звичаєвість. Календарна обрядовість виявляється в акціональному, реально-предметному та вербальному планах, у більшості з яких тісно переплелися народні й християнські традиції, закріплені в національній культурі закарпатських українців.

Творчість М. Дочинця пронизує потужна енергетика карпатського духу, у ній відтворені невичерпні скарби народної мудрості, сформовані й збережені протягом століть. На думку О. Іщенко, «у творчому доробку письменника простежується прагнення зацікавити національною культурою та духовними скарбами нашого народу, визначити складники національної ідентичності, допомогти відновити духовну рівновагу людини» [3, с. 29]. З огляду на специфічну манеру письма М. Дочинця ми схилиємося до традиційної концепції про існування в художньому творі символічного образу автора, який дає можливість зрозуміти твір як діяльність, а не тільки як результат діяльності. Письменник постає перед читачем як усебічно обдарована особистість із багатим життєвим досвідом і самотутнім світовідчуттям.

Елементи календарної обрядовості в новелі «Яворове косовище» М. Дочинця майстерно відтворив через світосприйняття малого хлопчика, який на все життя запам'ятав ритуально-магічні дії свого діда Івана, що супроводжуються народними замовляннями-моліннями за родину й господарство: «На Святий вечір дідко брав в одну руку суху отаву, у другу – яворове Лісєве кося й обходив тричі хижку, приказуючи: «Всевишній Господи, що сотворив світ, сонце, місяць, зорі

на небесах! Як чоловік не годен їм ніч лихого зробити, дай так, аби й мені ніч не могли зробити, поможи моїй сім'ї, дай сили, сохрани маржини, щоб давали доста молока і весь наш рід був ситий» [4, с. 54–55].

Хоча календарні свята й обряди значною мірою християнізовані, все ж ця християнізація «працює» на первісну семантику, пов'язану з рільничою діяльністю людей і вшануванням культу предків. Це засвідчує поширений в українській обрядовій традиції звичай залишати на Святий вечір їжу для душ померлих родичів, які злітаються до рідної домівки. На думку О. Тиховської, «культ предків переплітається з космогонічними міфами, які пов'язують зі святом Різдва ідею народження нового циклу в житті Всесвіту, природи, людини. Різдвяна ніч уявляється часо-просторовою площиною, на якій можуть зустрітися живі та мертві, чим і зумовлена поява вищезгаданих обрядів» [5, с. 267]. У новелі «Похрещені блискавкою» М. Дочинця натрапляємо на таку цитату: «А на бабин вечір перед Різдом бабі лишали варішкку страви на столі» [4, с. 61]. Тут ідеться про бабин вечір, який святкують напередодні Водохреща, а не перед Різдом.

Одним із найбільших християнських свят зимового циклу є *Водохреща* (*Водóхреще*, *Водóхрещі*), назву якого на Закарпатті репрезентують діалектні фонетичні варіанти *Водóщі*, *Водóрщі*, *Водóкщі*, *О́кщі*. Свого часу відомий етнограф Ю. Жаткович зауважував, що «ніч на Водощі є одна із тих ночей, коли Русини найбільше ворожать, пр. щоби худоба плодила ся, щоби корови багато молока давали і ин.» [6, с. 4]. І досі в календарній обрядовості українців саме Водохреща є одним із основних свят, у якому різні магічні дії зі свяченою водою займають центральне місце. Традиції, пов'язані з ритуальним застосуванням води, обрядовим купанням, умиванням у водоймах тощо, яскраво ілюструють широкий і різноманітний вияв прадавніх народних уявлень про воду як джерело життя і здоров'я. Адже наші пращури ще до прийняття християнства тотемізували воду, ріки, озера, джерела, пов'язували з ними все життя людини – від народження до смерті [7, с. 336].

Християнська традиція приписує свяченій воді божественно-цілющі властивості, вважаючи її «дієвим магічним оберегом, за допомогою якого можна очистити, захистити себе і довкілля від усілякого зла й шкідливого впливу демонічних сил» [8, с. 97]. Недаремно дід – умілий косар із новели «Яворове косовище» М. Дочинця – виконує ритуал освячення коси і супроводжує його замов-

лянням: «На Водохреща, після освячення води в криниці, дідो вмочував у неї кося верхнім і нижнім кінцем і примовляв: «Як помагає ся свята вода людям, так аби моє кося помагало мені у всякій біді й усю нечисть від мене відганяло, і тіло й душу мою спасало». Тоді заходив з кіссям до хижі, набивав на нього дзвінку литовку й клав у красний закут. Чекав священника, котрий, освячуючи житло, бризкав водою і на новеньку косу» [4, с. 55]. Слід зауважити, що символічний образ води є «невід'ємним атрибутом мовомислення Мирослава Дочинця», «естетично вартісним виразником авторського світовідчуття і світосприймання» [9, с. 55].

У народній обрядовості слов'ян коса є предметом-оберегом і водночас атрибутом і символом смерті. Для діда Івана коса не тільки знаряддя праці, захист від диких звірів у полонині, а «правдивий оберіг» від босоркань (< угор. *boszorkány* «дух померлих, примара, (ст.) відьма, чаклунка», можливо, пов'язане з тюрк. *basyrkan* «нічний кошмар», що походить від *bas-* «давити, штовхати; мучити» [10, т. 1, с. 237]) і повітруль (це жіночий демонічний персонаж, уявлення про якого побутують винятково на території Українських Карпат [11, с. 86]), які часто були смертельною загрозою для стомленого косаря, що ночував у колибі. М.Дочинець через свого героя відтворює міфологічні уявлення про косу, яку кладуть на поріг як захист від злих духів і демонів: «Де б його не запосіг нічліг, клав дідо на порозі кучі сячене-пересячене древко і сам вкладався з проникливою примовкою на устах: “Ніч темна, ніч тишина, сидиш ти на коні чорному, на сидлі соколиному, замикаєш ти комори, дворці й хлівці, церкви й монастирці і цісарські престоли. Замкни всякій нечисті губи й губища, зуби й зубища, очі й очища, кігті й кігтища, аби вони на мене, народженого, хрещеного й молитвеного раба Божого Івана, очей не витріщали, зуба не гострили, біду не вершили, соблазну не чинили, суєту не сіяли”» [4, с. 56]. У цьому замовлянні тісно переплелися язичницька і християнська традиції: перша частина відображає давню язичницьку символіку ночі – захисниці [12, с. 204], яка «сидить на коні чорному» і «замикає» все зло, що загрожує людині, а друга («аби вони на мене...») утверджує захисну силу молитви і віри в Бога, котрі протистоять ночі, яка, навпаки, «відмикає», випускає на волю ворожі людині сили й стихії. Дід Іван із новели «Яворове косовище» М. Дочинця втілює типові риси працьовитого селянина («А який був дідо косар – горішок у траві перетинав!» [4, с. 55]), мудрого знавця народних і релігійних обрядів,

а магічні замовляння-моління і замовляння-звертання в устах героя поглиблюють містичність його образу.

Принагідно зазначимо, що замовляння як архаїчний пласт народної творчості, використовуючись первісно в мисливських і землеробських обрядах, упродовж століть були частиною язичницького світогляду й життєвого укладу, своєрідним «молитвословом язичництва» [12, с. 8]. Їм притаманний відгомін тих часів, коли людина персоніфікувала природу, поклонялася їй, зверталася за допомогою до небесних світил, води, землі тощо як до сил, здатних протидіяти лихові, хворобам, зцілити недугу [13, с. 73]. Сучасні українські заговірні тексти зазнали суттєвої християнської трансформації, оскільки головною активною особою в них є вже не людина, а Бог, який має волю допомогти або відмовити особі, що стає лише прохачем через посередника. «Ці ритуали тепер перетворені на молитву, під час якої людина благає (а не закликає) Бога про милість та допомогу» [14, с.37]. Розрізняють замовляння-звертання, замовляння-моління, замовляння-описи ритуальних дій (епічні замовляння). Тексти українських замовлянь збирали М. Костомаров, П. Чубинський, М. Драгоманов, Б. Грінченко та ін. У художній літературі замовляння використовували Г. Квітка-Основ'яненко, М. Коцюбинський, О. Кобилянська та ін. [15].

Специфікою реально-предметного плану календарної обрядовості в новелістиці М. Дочинця є відображення символічних ознак, що сформувалися на базі релігійних та міфічних уявлень етносу. Народні прикмети, пов'язані з хрононімами, автор відтворює в новелі «Вино з яблучним медом»: «У народі так і примовляється: серпень дістає серпи зі стріхи. А ще й так кажуть: у серпні серпи гріють, а вода холодить. Бо Ілля кинув у неї кригу»; «По Спасу нишкне комар, а по першій Богородиці геть ізслизеться» [4, с. 247].

У новелі «Мамчин хліб» натрапляємо на цілий дискурс про використання різних видів обрядового хліба (паска, корачун, юрівник, перепічка): «Добре, якщо хліб був щодень, за що ревно молилися. А скільки родин мали його лише на празники! Святочні роди хліба. Ота ж великодня **паска** чи різдвяний **корачун**. Або **юрівник**. Його пекли з того ж пшеничного борошна, але сплітали в кругле перевесло. Після освячення вішали під образами, щоб дочекатися ярювання. І коли щасливо обсіялися до Юрія, кляли **юрівник** на подячний стіл. На Трійцю пеклися **перепічки**, схожі на перепілки. Їх дарували похресникам і сусідським дітям» [4, с. 121].

Вербальний план календарної обрядовості в збірці «Карби і скарби» представлений переважно однокомпонентними та зрідка двокомпонентними номенами таких лексико-семантичних груп:

1) назви календарно-обрядових свят (хрононімів): *Святий вечір, Різдво, Боже Різдво, Водохреща, Паска, Трійця, Ярній Юра, Юрія, Іван-день, Ілля, Купала, Івана Купала, Спас, Богородиця, Симона* та ін.;

2) назви обрядової їжі: *паска, перепічка, корачун, юрівник*;

3) назви обрядових дій: *колядувати, коляда, вінішування*;

4) назви учасників обрядових дійств: *звіздарі, колядники, коляднички, вертеп*;

5) назви обрядових предметів: *Віфлеємська зізда, хрест, свічка, свячена вода, коса*.

За походженням календарні назви – це переважно питомі українські слова з праслов'янськими коренями: *Водохреща* – складне утворення з основ іменника *водá* і дієслова *хрестіти* [10, т. 1, с. 415]; *вертеп* – псл. **v'trǫpъ* («*вертупо-s*», що складається з компонентів **urt-/uert-* «вертати» і -уро- «вода, річка», збереженого в лит. *ūrė* «річка», лтс. *ure* «тс.»; первісно могло означати «прокручений водою» [10, т. 1, с. 358]; *коляда* – псл. *kolęda* «Новий рік; різдво; новорічний або святвечірній подарунок; колядування (обряди й пісні)» [10, т. 2, с. 526]; *Купала* пов'язане з *Купáло* «міфологічний персонаж у слов'ян, пов'язаний з обрядом купання та ін. в ніч з 6 на 7 липня, а також сам обряд і час його справляння» < псл. **kupadlo*, утворене за допомогою суфікса -*dlo* від *kupati* «купати» (пор. ч. ст. *kupadlo* «місце для купання», схв. *kúpalo* «тс.»); назва була, очевидно, пов'язана з обрядовим першим у році купанням, яким закінчувалося свято в давніх слов'ян [10, т. 3, с. 145]; *Різдво* – результат фонетичного розвитку давнішого **рожьство* «народження, Різдво», пов'язаного з *родіти* (**рожьство* → **розство* → **розтво* → *Різдво*) [10, т. 5, с. 92] та ін.

Спостерігається незначна кількість запозичень: *хрест* через посередництво старослов'янської мови запозичене з грецької [10, т. 6, с. 209]; *Трійця* – запозичення зі старослов'янської мови [10, т. 5, с. 643]; *паска, Пасха* – запозичення з грецької мови [10, т. 5, с. 305, 313]; *корачун* – запозичення з молдавської та румунської мов; молд. *крэчун* «Різдво; обрядовий хліб, спечений до Нового року», рум. *stăciun* «Різдво» походять від алб. *kërcun-* «пень, колода» (у балканських народів існувало свято зимового сонцестояння, під час якого з ритуальною символікою спалювали спеціально привезену з лісу колоду), пра-

алб. **karc-un-*, можливо, пов'язане з лит. *kártis* «жердина», лтс. *kārts* «тс.» [10, т. 3, с. 80]. *Корачун* – кругла ритуальна хлібина, що символізує добробут родини, її печуть у Галичині та на Закарпатті перед Святвечором і зберігають аж до Василя. Пор. бойк. *кράчун, крác'ун, кричун, карачун, киричун, керичун, гереджун, геречун, гериджун, геридзін* [16, I, с. 386]; закарп. *карачун, киричун, керичун* та ін.

Як засвідчив аналіз, найбільшу групу становлять назви календарно-обрядових свят, що мають різні за генезою семантику (християнську, міфологічну, язичницьку, народну) й способи творення. Помітне місце займають хрононіми християнського походження, мотивовані іменами святих.

Висновки. Отже, календарно-обрядовий дискурс художньо втілено в новелах М. Дочинця «Коляднички – Божі дячки», «Мамчин хліб», «Яворове косовище» та деякі ін. Специфікою акціонального й реально-предметного плану календарної обрядовості у творах М. Дочинця є відображення символічних ознак, що сформувалися на базі релігійних та міфічних уявлень етносу (ритуали на Святвечір, Водохреща тощо).

Вербальний план календарної обрядовості в збірці М. Дочинця «Карби і скарби» охоплює назви календарно-обрядових свят (хрононімів), обрядової їжі, обрядових дій, предметів та учасників обрядових дійств. Відповідні номени утворені переважно на українському мовному ґрунті від праслов'янських основ або ж запозичені з грецької чи старослов'янської мови. Як засвідчив аналіз, найбільшу групу становлять назви календарно-обрядових свят, що мають різні за генезою семантику (християнську, міфологічну, язичницьку, народну) й способи творення. Помітне місце займають хрононіми християнського походження, мотивовані іменами святих. Вербальний план календарної обрядовості в збірці М. Дочинця репрезентують також замовляння, що мають магічно-сакральний характер.

Творчість М. Дочинця пронизує потужна енергетика карпатського духу, у ній відображені невичерпні скарби народної мудрості, сформовані й збережені українцями протягом століть. Календарно-обрядовий дискурс новелістики письменника засвідчує його обізнаність з обрядовими традиціями, художньо втіленими через призму народних та релігійних уявлень. Мовна картина світу митця відтворює особливості національного українського світобачення та світорозуміння.

Перспективою подальших наукових пошуків можуть бути етнолінгвістичні, психолінгвістичні, лінгвокультурологічні дослідження художнього ідіостилу М. Дочинця.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Іщенко О.А. Проза Мирослава Дочинця: проблематика і поетика: дис... наук. ст. доктора філософії за спеціальністю 035 Філологія; Національний педагогічний університет імені М.П. Драгоманова. Київ. 2020. 238 с.
2. Пискач О. Етнолінгвістичні аспекти сімейної обрядовості закарпатців у збірці М. Дочинця «Карби і скарби». *Мовні і концептуальні картини світу*: збірник праць. Вип. 1 (73). Київ: ВПЦ «Київський університет», 2023. С. 90–107. URL: <https://mova.knu.ua/wp-content/uploads/2023/04/7.pdf>.
3. Іщенко О. Самобутність філософії головного героя романів Мирослава Дочинця. *Південний архів. Філологічні науки*: зб. наук. праць. 2017. Вип. 66. С.29–32.
4. Дочинець М. Карби і скарби. Посвіт карпатського світу. Харків: Книжковий Клуб «Клуб Сімейного Дозвілля». 2015. 288 с.
5. Тиховська О. Міфологічні образи та магічні ритуали в українському фольклорі Закарпаття: етнопсихологічний аспект: дис.... д. філол. н.; 10.01.07 – фольклористика. ДВНЗ «Ужгородський національний університет»; Львівський національний університет імені Івана Франка. Ужгород; Львів, 2021. 534 с.
6. Жаткович Ю. Замітки етнографічні з Угорської Руси. *Етнографічний збірник*. 1896. Т. 2. С. 4–11. URL: <https://surli.cc/viauvz>.
7. Тиводар М.П. Етнографія Закарпаття: Історико-етнографічний нарис. Ужгород: Гражда, 2010. 416 с.
8. Горошко Л. «Водице-орданице, уми мене від всякого лиха» (Обрядове застосування освяченої на Йордан води в карпатській традиції). *Календарна обрядовість у життєдіяльності етносу*: зб. наук. праць. Одеса, 2011. С. 90–103.
9. Прокопович Л.С. Вербалізація лінгвокультуреми вода в романі Мирослава Дочинця «Мафтей». *Науковий електронний журнал «Текст, контекст, інтертекст»*. URL: http://text-intertext.in.ua/pdf/n022017/prokorynych_lidia_02_2017.pdf
10. Етимологічний словник української мови. Київ, 1982–2012. Т.1–6.
11. Войтович Н. Народна демонологія Бойківщини. Львів: СПОЛОМ, 2015. 228 с.
12. Москаленко М.Н. Українські замовляння. Київ: Дніпро, 1993. 307 с. URL: <https://surl.li/wjzzxv>.
13. Швидка Н.В. Магія слова в українських замовляннях. *International scientific and practical conference*. 2021. С. 70–73. URL: <https://surl.li/pgjlfk>.
14. Данилевич А. Побутові вірування українців у ХХ столітті на прикладі знахарів. *Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Серія: Історія*. Т. 158. № 1. 2024. С. 34–39. URL: <https://history.bulletin.knu.ua/article/view/2686/2556>.
15. Бостан Г.К., Зварич І.М. Замовляння. *Енциклопедія Сучасної України* / редкол.: І.М. Дзюба, А.І. Жуковський, М.Г. Железняк та ін.; НАН України, НТШ. Київ: Інститут енциклопедичних досліджень НАН України, 2010. URL: <https://esu.com.ua/article-14856>.
16. Онишкевич М.Й. Словник бойківських говірок. Київ: Наукова думка, 1984. Ч. 1–2.

Дата першого надходження рукопису до видання: 23.09.2025

Дата прийнятого до друку рукопису після рецензування: 30.10.2025

Дата публікації: 28.11.2025